

Εισήγηση 21.04.2024

5.2 Η Διαδικασία Αξιοποίησης

Στο δεύτερο υποκεφάλαιο ο Μαρξ περνάει από τη γενική ανάλυση της εργασιακής διαδικασίας στις ιδιαιτερότητες της εργασιακής διαδικασίας στον καπιταλισμό. Την αναλύει δηλαδή από τη σκοπιά της πραγματοποίησης μιας αύξησης της αξίας, μιας υπεραξίας.

Στην εμπορευματική παραγωγή οι χρηστικές αξίες παράγονται εν γένει μόνο εφόσον και στο βαθμό που είναι υλικό υπόστρωμα (φορέας) της ανταλλακτικής αξίας.

Ο κεφαλαιοκράτης θέλει να παράγει:

- μια χρηστική αξία που έχει ανταλλακτική αξία, ένα προϊόν προορισμένο προς πώληση, ένα εμπόρευμα.
- ένα εμπόρευμα η αξία του οποίου είναι μεγαλύτερη από το αξιακό άθροισμα των εμπορευμάτων που απαιτήθηκαν για την παραγωγή του, των μέσων παραγωγής και της εργασιακής δύναμης.

Δεν θέλει να παράγει χρηστική αξία αλλά εμπορεύματα, όχι χρηστική αξία αλλά αξία, και όχι μόνο αξία αλλά και υπεραξία.

Η χρηστική αξία παρεμπιπτόντως στον καπιταλισμό (δεν την αγαπά ο κεφαλαιοκράτης χάριν της ίδιας).

Εφόσον έχουμε μάθει ότι το εμπόρευμα είναι ενότητα αξίας χρήσης και αξίας, αυτό συνπάγεται ότι η παραγωγική διαδικασία στον ΚΤΠ είναι ενότητα εργασιακής διαδικασίας και αξιογενετικής διαδικασίας (διαδικασία δημιουργίας αξίας).

Γνωρίζουμε επίσης ότι η αξία κάθε εμπορεύματος καθορίζεται από τον κοινωνικά αναγκαίο χρόνο εργασίας για την παραγωγή του.

Ας δούμε ένα παράδειγμα: Η παραγωγή νήματος

Υποθέσεις:

- Το βαμβάκι συμβολίζει όλες τις πρώτες ύλες που απαιτούνται.
- Το αδράχτι συμβολίζει όλα τα μέσα εργασίας που απαιτούνται.
- Και τα δύο έχουν ακριβώς χρησιμοποιηθεί στην εν λόγω παραγωγική διαδικασία. Δεν μας νοιάζει αν ο κεφαλαιοκράτης έχει γενικά αδράχτια και βαμβάκια που κάθονται.
- Η αξία των πρώτων υλών και των εργασιακών μέσων που λαμβάνεται υπόψη αντανakλά τον κοινωνικά αναγκαίο χρόνο για την παραγωγή τους. Δεν μας νοιάζει αν ο κεφαλαιοκράτης αποφασίσει να χρησιμοποιήσει χρυσά αδράχτια ούτε αν πάρει σκάρτο βαμβάκι και για 1 λίβρα νήμα θέλει 50 λίβρες βαμβάκι.
- Οι τιμές αγοράς πρώτης ύλης και εργασιακών μέσων αντικατοπτρίζουν την αξία των δύο εμπορευμάτων αντίστοιχα.
- Η κλωστική εργασία είναι απλή εργασία, μέση κοινωνική εργασία.
- Ο χρόνος κλωστικής εργασίας που απαιτείται για τη μετατροπή του βαμβακιού σε νήμα είναι επίσης κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας.

Δεδομένα:

10 λίβρες νήμα απαιτούν 10 λίβρες βαμβάκι και 1/4 μάζας αδραχτιού (φθορά)

Αξία 10 λιβρών βαμβάκι = 10 σελίνια

Αξία 1/4 μάζας αδραχτιού = 2 σελίνια

12 σελίνια = 2 εργάσιμες ημέρες = 24 εργάσιμες ώρες (γλυκό μας 8ωρο), τόσο απαιτείται για την παραγωγή μάζας χρυσού αξίας 12 σελινιών

Ημερήσια αξία εργασιακής δύναμης = 3 σελίνια = 6 εργάσιμες ώρες για την παραγωγή των μέσων διαβίωσης της εργάτριας σε καθημερινή βάση.

10 λίβρες νήματος απαιτούν 2 1/2 εργάσιμες ημέρες = 2 εργάσιμες ημέρες για βαμβάκι και αδράχτι και 1/2 εργάσιμη ημέρα κλωστικής εργασίας

Άρα:

Αξία 10 λιβρών νήματος = 2 1/2 εργάσιμες ημέρες = 15 σελίνια.

Όμως 15 σελίνια = 10 λίβρες βαμβάκι (10 σελίνια) + 1/4 αδράχτια (2 σελίνια) + 1 μεροκάματο εργασιακής δύναμης (3 σελίνια).

Αμάν! Πού πήγαν τα λεφτουδάκια μου; λέει ο κεφαλαιοκράτης. Όσα έβαλα, τόσα πήρα. Γιατί να μπω σε όλον αυτόν τον κόπο; Μαλάκας είμαι;

Γιατί να:

- Μην τα φάω στα μπουζούκια; Τι ήθελα και τα μάζευα;
- Δώσω δουλειά στον κοσμάκη και μεροκάματα και στην τελική τα μέσα διαβίωσής του;
- Πάρω αυτό το ρίσκο; Να κάτσω να ασχολούμαι με τον συνδυασμό των συντελεστών παραγωγής; Την επιτήρηση και την επιστασία τους;

(Όλες αυτές είναι εξηγήσεις των ορθόδοξων, κυρίαρχων, οικονομικών για το επιχειρηματικό κέρδος. Από την εποχή του Marx).

Εγκώμιο του εγκλήματος

Ο εγκληματίας παράγει εγκλήματα. Αν προσέξουμε καλύτερα πώς σχετίζεται αυτός ο τελευταίος κλάδος παραγωγής με το κοινωνικό σύνολο, θ' απαλλαγούμε από πολλές προκαταλήψεις.

Ο εγκληματίας δεν παράγει μόνο εγκλήματα, αλλά και το ποινικό δίκαιο και τον καθηγητή που διδάσκει ποινικό δίκαιο και, συνάμα, το αναπόφευκτο σύγγραμμα με το οποίο ο ίδιος καθηγητής ρίχνει στη γενική αγορά τις παραδόσεις του εν είδει «εμπορεύματος». Έτσι πολλαπλασιάζεται ο εθνικός πλούτος. Για να μην αναφέρουμε την ατομική απόλαυση που παρέχει το χειρόγραφο του συγγράμματος στον δημιουργό του, όπως μας λέει ένας πολύ αξιόπιστος μάρτυρας, ο καθηγητής Roscher.

Πέραν τούτου, ο καθηγητής παράγει ολόκληρη την αστυνομία και την ποινική δικονομία, κλητήρες, δικαστές, δήμιους, ενόρκους και λοιπά. Όλοι αυτοί οι ετερόκλητοι επαγγελματικοί κλάδοι, που αποτελούν ισάριθμες κατηγορίες του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας, αναπτύσσουν διάφορες ικανότητες του ανθρώπινου

πνεύματος, φτιάχνουν νέες ανάγκες αλλά και νέους τρόπους για την ικανοποίησή τους. Και μόνο τα βασανιστήρια έγιναν αφορμή για τις ευφυέστερες μηχανικές εφευρέσεις, ενώ πλήθος τίμιοι χειρώνακτες απασχολούνται στην παραγωγή των σχετικών εργαλείων.

Ο εγκληματίας παράγει μια εντύπωση, εν μέρει ηθική, εν μέρει τραγική, αναλόγως, κι έτσι προσφέρει μια «υπηρεσία» στη διακίνηση των ηθικών και αισθητικών συγκινήσεων του κοινού. Δεν παράγει μόνο συγγράμματα ποινικού δικαίου, ούτε απλώς τους ποινικούς κώδικες και τους νομοθέτες, παράγει και τέχνη, ωραία λογοτεχνία, μυθιστορήματα, ακόμη και τραγωδίες, όπως αποδεικνύουν, όχι μόνο η Ενοχή του Müllner [και οι Ληστές του Schiller, αλλά και αυτός ο Οιδίπους και ο Ριχάρδος ο Τρίτος.

Ο εγκληματίας σπάζει τη μονοτονία και την καθημερινή ασφάλεια της αστικής ζωής. Έτσι την προστατεύει από την τελμάτωση και προκαλεί την ανήσυχη ένταση και την κινητικότητα, χωρίς τις οποίες θα αμβλυνόταν ακόμη και η ορμή του ανταγωνισμού. Δίνει, λοιπόν, ένα κίνητρο στις παραγωγικές δυνάμεις. Το έγκλημα αποσύρει από την αγορά εργασίας ένα τμήμα του περιττού πληθυσμού, οπότε μειώνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των εργατών, εμποδίζοντας, ως ένα βαθμό, την πτώση του μισθού κάτω από το ελάχιστο όριο, ενώ παράλληλα ο αγώνας εναντίον του εγκλήματος απορροφά ένα άλλο τμήμα του ίδιου πληθυσμού. Άρα ο εγκληματίας αναδεικνύεται σε μια από εκείνες τις φυσικές «εξισορροπήσεις» που αποκαθιστούν το σωστό επίπεδο και ανοίγουν μια ολόκληρη προοπτική «ωφέλιμων κλάδων απασχόλησης».

Οι επενέργειες του εγκλήματος στην εξέλιξη των παραγωγικών δυνάμεων θα μπορούσαν να αποδειχθούν ως την τελευταία λεπτομέρεια. Οι κλειδαριές θα είχαν αποκτήσει τη σημερινή τους αρτιότητα, αν δεν υπήρχαν κλέφτες; Η νομισματοκοπία θα έφτανε στην τωρινή της τελειότητα, αν δεν υπήρχαν παραχαράκτες; Το μικροσκόπιο θα έβρισκε ποτέ τρόπο να περάσει στη συνήθη εμπορική σφαίρα (βλ. και Babbage), αν δεν γινόταν απάτη στο εμπόριο; Τέλος, η εφαρμοσμένη χημεία δεν οφείλει στη νοθεία των εμπορευμάτων και στην προσπάθεια ανακάλυψής της όσα ακριβώς οφείλει και στον τίμιο παραγωγικό ζήλο; Το έγκλημα επινοεί διαρκώς νέα επιθετικά μέσα για να προσβάλει την ιδιοκτησία, κι έτσι γεννά και νέα αμυντικά μέσα, οπότε επιδρά παραγωγικά στην ανακάλυψη νέων μηχανών – όπως ακριβώς και οι απεργίες.

Ας αφήσουμε όμως τη σφαίρα του ιδιωτικού εγκλήματος: χωρίς εθνικό έγκλημα θα μπορούσε να υπάρξει η παγκόσμια αγορά; Θα υπήρχαν έθνη; Άραγε το δέντρο της αμαρτίας δεν είναι, ταυτόχρονα, και δέντρο της γνώσης, από την εποχή του Αδάμ ως σήμερα; Στο Μύθο Των Μελισσών (1705) ο Mandeville [4] έχει αποδείξει την παραγωγική δύναμη που διαθέτουν όλα τα πιθανά είδη επαγγελματιών, αλλά και το γενικό συμπέρασμα όλου αυτού του επιχειρήματος:

«Αυτό που ονομάζουμε στον κόσμο μας Κακό, είτε ηθικό είτε φυσικό, είναι η μεγάλη αρχή που μας κάνει κοινωνικά πλάσματα, η σταθερή βάση, η ζωή και το στήριγμα όλων των τεχνών και των ενασχολήσεων ανεξαιρέτως. Και τη στιγμή που θα έπαυε να υπάρχει το Κακό, η κοινωνία θα ήταν καταδικασμένη να φθαρεί, αν όχι να καταποντιστεί αύτανδρη.»

Μόνο που, βέβαια, ο Mandeville ήταν απείρως πιο τολμηρός και έντιμος από τους Φιλισταίους απολογητές της αστικής κοινωνίας (Marx, Εγκώμιο του Εγκλήματος).

Όμως δεν είναι και τόσο θύμα ο κεφαλαιοκράτης τελικά.

Γιατί μπορεί να πλήρωσε την εργασιακή δύναμη στην αξία της (3 σελίνια), αλλά δεν αγόρασε εργασιακή δύναμη για 6 ώρες (όσο απαιτείται για την αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης) αλλά για 1 εργάσιμη ημέρα = 12 εργάσιμες ώρες.

Σε 12 εργάσιμες ώρες, όμως, η κλώστρια μετατρέπει 20 λίβρες βαμβάκι σε 20 λίβρες νήματος καταναλώνοντας 1 αδράχτι.

Άρα έχουμε:

20 λίβρες νήματος απαιτούν 5 εργάσιμες ημέρες = 4 εργάσιμες ημέρες για βαμβάκι και αδράχτια + 1 εργάσιμη ημέρα κλωστικής εργασίας =

Άρα αξία 20 λιβρών νήματος = 30 σελίνια στην τσέπη του κεφαλαιοκράτη μας!

Ενώ πλήρωσε 27 σελίνια = 20 για βαμβάκι και 4 για αδράχτια + 3 για εργασιακή δύναμη.

Συνεπώς κέρδισε 3 σελίνια = αύξηση της αξίας = υπεραξία και το χρήμα έγινε κεφάλαιο.

Τα σημαντικά σημεία της ενότητας:

- Η εργασία που υπολογίζεται στον προσδιορισμό της αξίας του τελικού προϊόντος είναι συνδυασμός παρελθούσας και ζωντανής εργασίας. Από τη σκοπιά της αξίας, δεν έχει νόημα η τοποθέτηση στον χρόνο.
- Η ανταλλακτική αξία της εργασιακής δύναμης διαφέρει από την αξία χρήσης της όπως σε όλα τα εμπορεύματα. Όμως, η ιδιαιτερότητα της εργασιακής δύναμης είναι ότι η αξία χρήσης της εργασιακής δύναμης παράγει αξία (και υπεραξία).
- Η υπεραξία προκύπτει από τη διαφορά ανάμεσα στην αξία που παράγει η εργασιακή δύναμη κατά τη χρήση της στην εργασιακή διαδικασία και την αξία της ίδιας της εργασιακής δύναμης (κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας για την παραγωγή των μέσων διαβίωσης που απαιτούνται για την (ανα-)παραγωγή της εργασιακής δύναμης).
- Η υπεραξία δεν αποτελεί ένα τέχνασμα, δεν αποτελεί μια άνιση ανταλλαγή. Είναι καταστατική η εκμετάλλευση στον ΚΤΠ. Η εκμετάλλευση διατηρείται στο ακέραιο ενώ ο κεφαλαιοκράτης έχει πληρώσει την αξία όλων των εμπορευμάτων που χρησιμοποιεί στο ακέραιο. Δεν μας την έφερε, αλλά μας την έφερε.

Απόσπασμα από το βιβλίο:

Όλοι οι όροι του προβλήματος έχουν λυθεί και οι νόμοι της εμπορευματικής ανταλλαγής δεν έχουν παραβιαστεί με κανέναν τρόπο. Ισοδύναμο ανταλλάχτηκε έναντι ισοδυνάμου. Ο κεφαλαιοκράτης πλήρωσε ως αγοραστής κάθε εμπόρευμα στην αξία του, βαμβάκι, μάζα αδραχιών, εργασιακή δύναμη. Κατόπιν έκανε αυτό που κάνει κάθε άλλος αγοραστής εμπορεύματος. Κατανάλωσε τη χρηστική αξία του. Η διαδικασία κατανάλωσης της εργασιακής δύναμης, η οποία είναι ταυτόχρονα διαδικασία παραγωγής του εμπορεύματος, απέδωσε ένα προϊόν 20 λιβρών νήματος αξίας 30 σελινίων. Ο κεφαλαιοκράτης επιστρέφει τώρα στην αγορά και πουλά εμπόρευμα, αφού έχει αγοράσει εμπόρευμα. Πουλά τη λίβρα νήμα για 1 σελίνι και 6 πένες, ούτε δεκάρα πάνω ή κάτω από την αξία του. Εντούτοις αντλεί από την κυκλοφορία 3 σελίνια περισσότερα από αυτά που έριξε αρχικά εντός της.

- Η μετατροπή του χρήματος σε κεφάλαιο πραγματοποιείται και δεν πραγματοποιείται στη σφαίρα κυκλοφορίας. Στη σφαίρα κυκλοφορίας αγοράζει ο κεφαλαιοκράτης εργασιακή δύναμη, τις πρώτες ύλες και τα εργοσιακά μέσα. Αλλά η αξία και η περισσότερη αξία παράγεται στη σφαίρα παραγωγής, η κυκλοφορία προετοιμάζει την

αξιοποίηση. Θυμηθείτε την φοβερή αναλογία με τις θερμίδες. Ή αυτό που είπε ο Βαγγέλης: όπου κι αν κοιτάμε για να βρούμε την αξία, η αξία είναι αλλού.

- Η αυτο-αξιοποιούμενη αξία λειτουργεί ως ένα έμψυχο τέρας. Το κεφάλαιο από αυτόματο υποκείμενο έγινε έμψυχο τέρας. Αυτό θυμίζει τα βαμπίρ. Αλλά σε αυτά είναι καλός ο Πέτρος.
- Διάκριση αξιογένεσης και αξιοποίησης: αξιογένεση μέχρι το σημείο αναπλήρωσης της αξίας της εργασιακής δύναμης, αξιοποίηση πέρα από αυτό το σημείο.
- Παραγωγή εμπορευμάτων = ενότητα εργασιακής διαδικασίας και διαδικασίας αξιογένεσης.
- Κεφαλαιοκρατική παραγωγική διαδικασία ή κεφαλαιοκρατική μορφή της εμπορευματικής παραγωγής = ενότητα εργασιακής διαδικασίας και διαδικασίας αξιοποίησης.
- Από τη σκοπιά της εργασιακής διαδικασίας, βλέπαμε την εργασία ως ένσκηνη δραστηριότητα που σχετίζεται με συγκεκριμένα μέσα εργασίας και πρώτες ύλες παράγοντας συγκεκριμένες χρηστικές αξίες. Από την αξιογενετική σκοπιά, δεν μας νοιάζει κανένας ποιοτικός προσδιορισμός της ένσκηνης δραστηριότητας. Δεν πα να φτιάχνει και κανόνια; Ως αξιογενετικές εργασίες είναι μέρος της αφηρημένης εργασίας η οποία αποτελεί την ουσία της αξίας. Ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας είναι το μέτρο της. Η ποιότητα δίνει τη θέση της στην ποσότητα.
- Εξαιρετικό το παράδειγμα για την αλληλοδιαπλοκή παραγωγικών δυνάμεων και παραγωγικών σχέσεων. Πρωτόγονα μέσα εργασίας και βαναυσότητα απέναντι στα ζώα στη δουλεία σε βαθμό που εξανίστανται οι κεφαλαιοκράτες απέναντι στους δουλολήτες ομοιο-επαγγελματίες τους (υπ. 17).

Σημεία αναστοχασμού:

- ✓ Σαν πολλές υποθέσεις δεν χρειάστηκε ο Marx για να μας εξηγήσει την υπεραξία; Βέβαια, αν λάβει καμιά υπόψη της τις υποθέσεις εργασίας των ορθόδοξων οικονομικών περί τέλει ανταγωνισμού (άτομα σε κοινωνικό κενό, μεγιστοποίηση οφέλους, πλήρης και συμμετρική πληροφόρηση, μηδενικό κόστος συναλλαγών), οι

υποθέσεις του Marx θα μας φανούν οι ελάχιστα αναγκαίες για να ξεδιπλώσει την ανάλυσή του.

✓ Ωστόσο, ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας στο συγκεκριμένο παράδειγμα της παραγωγής νήματος μπορεί να προκαλέσει την παρανόηση ότι αναφερόμαστε στη μέτρηση του χρόνου της συγκεκριμένης εργασίας. Ποτέ! θα μας τονίσει ο Heinrich και πρέπει να το βάλουμε καλά στο μυαλό μας.

✓ Αυτός ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας προϋποθέτει πολλές “κανονικότητες”. Κανονικές πρώτες ύλες, κανονικά εργασιακά μέσα (δεν θα έχουν όλοι τη σκούπα ρομπότ και εγώ θα μείνω με τη χειρός), κανονικές δεξιότητες της εργασιακής δύναμης. Το σημαντικότερο, είναι τεχνολογικές αυτές οι αναγνώσεις; Ή/και κοινωνικές;

➡ Οι κανονικοί όροι καθορίζονται από το επίπεδο ανάπτυξης των μέσων εργασίας, την ποιότητα των πρώτων υλών, τις δεξιότητες και την ποιότητα της εργασιακής δύναμης και, βεβαίως, από το κατά πόσο η εργασιακή δύναμη καταναλώνεται με επωφελή τρόπο για το κεφάλαιο. Σε όλα αυτά μπορούμε να εντοπίσουμε πεδία κοινωνικού ανταγωνισμού:

- Η ταξική πάλη είναι παρούσα. Το γεγονός ότι ο κεφαλιοκράτης μισθώνει την εργάτρια για x ώρες δεν εξασφαλίζει ότι όλες αυτές τις x ώρες η εργάτρια θα εκτελεί παραγωγική εργασία. Είναι λοιπόν αναγκασμένος (ο κεφαλαιοκράτης) να ελέγχει διαρκώς αν αυτά που αγόρασε (εργασιακή δύναμη και μέσα παραγωγής) του αποδίδουν μεγαλύτερη αξία κατά την παραγωγή. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι κανονικοί όροι, εν τέλει, καθορίζονται από την ανάπτυξη της ταξικής πάλης.
- Η τεχνολογία και η οργάνωση της παράγωγης είναι αποτέλεσμα και επηρεάζει την ταξική πάλη.
- Η κανονικότητα των δεξιοτήτων που επιτάσσει ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας προϋποθέτει το παράδειγμα του ικανοτισμού (ableism). Μπορούμε να πούμε ότι και η αναπηροποίηση είναι παράγωγο του νόμου της αξίας; .

- ➔ Ο Rosdolsky μας λέει ότι ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας δεν έχει μόνο τεχνολογική ανάγνωση, αλλά και μια κοινωνική που σχετίζεται με την κοινωνική φύση των αξιών χρήσης. Όταν φεύγουμε από το μεμονωμένο εμπόρευμα και πάμε στον κλάδο παραγωγής όλων των ομοειδών εμπορευμάτων, η ζήτηση που υπάρχει για αξίες χρήσης σε κοινωνικό επίπεδο επηρεάζει τον προσδιορισμό του κοινωνικά αναγκαίου χρόνου εργασίας. Έτσι, μπορεί να έχει παραχθεί μια χαρά το εμπόρευμα του ατομικού κεφαλαιοκράτη σε κανονικές συνθήκες, αλλά να μην το θέλει κανείς γιατί έχουν παραχθεί παραπάνω αξίες χρήσης από ό,τι απαιτεί η κοινωνία.
- ✓ Σύνθετη και απλή εργασία: Εδώ μας λέει ο Marx ότι σύνθετη είναι η εργασία που απαιτεί προηγούμενη εκπαίδευση και ως εκ τούτου έχει και υψηλότερο κόστος αναπλήρωσης και άρα μεγαλύτερη αξία. Ισχυρίζεται ότι δεν έχει τόση σημασία η εν λόγω διάκριση για την ανάλυσή του για δύο λόγους: α) τεχνικό επιχείρημα: η σύνθετη εργασία μπορεί να αναχθεί σε απλή και να υπολογιστεί έτσι ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας. β) ιστορικό επιχείρημα: δεν είναι και τόσοι πολλοί τελικά οι ειδικευμένοι, αυτοί που ασκούν σύνθετες εργασίες στον ΚΤΠ σε σχέση με τη μάζα των ανειδίκευτων προλετάρων. Είναι κάπως τυχαίες ή/και αυθαίρετες αυτές οι διακρίσεις. Θα αποδώσουμε στον Κάρολο τα δίκια του. Συνδυάζοντας την υπ. 18 και τη σημείωση Γ7 στη γαλλική έκδοση, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι: α) το να χρεώνουν στον Marx αυθαίρεσία στην ευκολία εξομοίωσης της σύνθετης και απλής εργασίας, οι θιασώτες του ΚΤΠ όταν ο νόμος της αξίας ισοπεδώνει τις ποιοτικές διαφορές τόσο ανομοιογενών χρηστικών αξιών, ε το λες και θράσος. β) Το αποτέλεσμα της κατοχύρωσης της ειδίκευσης είναι αποτέλεσμα του συσχετισμού δύναμης (το παράδειγμα του χτίστη και του υφαντή δαμασκηνού υφάσματος). Με μια πρόχειρη αναζήτηση στο google με ridiculous job titles, βρίσκεις τα ακόλουθα: Social Talent Optimisation Strategist, Executive Social Media Architect, Head of Interactions, Conversation Manager, Growth Hacker και Brand Warrior. Νταξ. Μπορείς να καταλάβεις την προσπάθεια να πουλήσεις φούμαρα για την εξειδίκευσή σου. γ) Από την άλλη το ιστορικό επιχείρημα, δηλαδή ότι ο ίδιος ο ΚΤΠ οδηγεί στη γενική απο-ειδίκευση και άρα αυξάνει τη μάζα της απλής ανειδίκευτης εργασίας, μάλλον σηκώνει μεγάλη κουβέντα.

Συμπληρωματική βιβλιογραφία:

Harvey D. (2010). A companion to Marx's capital. Verso, ch. 4.

Heinrich, M. (2021). How to Read Marx's Capital. Commentary and Explanations on the Beginning Chapters, ch. 7.

Rosdolsky (1977). The Making of Marx's Capital, ch. 3, Karl Marx and the Problem of Use-Value in Political Economy, p. 73-95.

Marx, Κ. Εγκώμιο του Εγκλήματος,
<https://kokkinhshmaia.wordpress.com/1861/01/01/καρλ-μαρξ-εγκωμιο-του-εγκληματος/>
(πρόσβαση, 17/4/2024).